

Predpokladala som, že Francúzsko, krajina s takým vysokým kultúrnym kreditom, má problémy "divadla a vzdelávania" dávno prerozprávané a v praxi už dávno overený systém kontaktov divadla a výchovy. Stretnutie s generálnym sekretárom Asociácie pre divadlo a výchovu vo Francúzsku, pánom Jeanom Gabrielom CARASSOM, môj predpoklad nepotvrdilo. Stretnutie to bolo veľmi priateľské a zaujímavé. Prijal ma v mimoriadne malej miestnosti, pôvabne zahádzaný papiermi, knihami, časopismi . . . Miestnosť bola generálnym sekretariátom asociácie, skladom tlačovín a kanceláriou sekretára zároveň. Asociácia v skutočnosti predstavuje jeden a pol profesionálne plateného človeka (sekretár a pomocník) a minimálne dotácie (každý rok zväzvané tvrde boje o znovupridelenie finančnej podpory). Dejiny asociácie sú veľmi krátke. Po roku 1968, kedy vzniklo, ale aj rýchlo zaniklo, veľa divadelných skupín hrávajúcich na školách, bola medzi divadlom a školstvom veľká priepasť. Situácia sa zlepšila až po nástupe prezidenta F. Mitteranda. V roku 1983 bola založená národná Asociácia pre divadlo a výchovu. Zaujímavé bolo, že v rozhovore pán Carasso viackrát pripomenul, že nejde o divadlo vo výchove, ale o divadlo a výchovu, čo v praxi znamená: úzke kontakty divadelníkov a pedagógov. Na základe vlastnej iniciatívy sa môžu spojiť

dvaja ľudia - učiteľ a profesionálny divadelník a pripraviť pre deti 3 stretnutia týždenne venované divadlu. Cieľom je zoznámiť deti s divadlom ako umeleckým druhom (v skratke história, teória a prax) a zároveň hľadanie možností aktívneho zásahu divadla do výchovy.

Asociácia plní predovšetkým funkciu sprostredkovateľa informácií. Snaží sa zdokumentovať aktivity, dielne a projekty po celom území Francúzska. Dnes združuje okolo 1000 členov, predovšetkým pedagógov a profesionálnych divadelných umelcov. Pridelené

finančné prostriedky im umožňujú vydávať približne 4 krát do roka Informačný bulletin, ďalej nepravidelne vydávajú Divadelné zošity, v ktorých venujú priestor predovšetkým polemikám, zaujímavým rozhovorom, úvahám, podrobnejším recenziám jednotlivých projektov. Asociácia má aj

vlastné vydavateľstvo CAHIERS/THÉÂTRE/ÉDUCATION, ktoré doteraz vydalo sériu piatich publikácií, venovaných problematike divadla a výchovy.

Stretnutie s pánom Jeanom Gabrielom Carassom bolo krátke, takže, bohužiaľ, viac som sa nedozvedela. Ale materiály, ktoré som od neho dostala, boli veľmi zaujímavé. Vybrala som pre vás test, ktorého otázky veľa prezrádzajú o skutočnom postavení divadla vo výchove vo Francúzsku.

DIVADLO A VÝCHOVA VO FRANCÚZSKU

Prvého septembra 1991 vzniknú Univerzitné inštitúty pre vzdelávanie učiteľov, poverené začiatočným vzdelávaním všetkých učiteľov od materskej školy až po maturitu. Čo je v stávke? Vzdelávanie týkajúce sa divadla a výchovy. Vyskúšajte si svoje názory a odpovedzte na týchto 18 otázok.

1. Francúzsky školský systém by mal popri racionálnych disciplínach umožniť výchovu učiteľov a žiakov aj v oblastiach estetiky a citovej výchovy?
ÁNO-NIE

2. Divadlo, divadelná výchova, vedené kvalifikovanými vyučujúcimi (za pomoci profesionálnych partnerov) môže podporovať nadobudnutie jazykových znalostí (telo, hlas, jazyk, čítanie . . .), čo sú hlavné ciele školského systému?
ÁNO-NIE

3. Je nutné, aby všetci vyučujúci (ktorí si to želajú) mali za sebou základné vzdelanie z umeleckej praxe, hlavne divadelnej a dramatickej?
ÁNO-NIE

4. Je pre učiteľa dôležité, počas svojho štúdia trénovať hrou a tvorivou činnosťou svoje telo, hlas, predstavivosť a vzťahy k druhým . . .?
ÁNO-NIE

5. Je nevyhnutné, aby sa učiteľ počas

svojho štúdia naučil orientovať sa v kultúrnom prostredí v mieste svojho pôsobenia?
ÁNO-NIE

6. Možno očakávať od učiteľa, že zvládne úlohu iniciátora a kultúrneho sprostredkovateľa pre mladých vzdelávajúcich sa ľudí?
ÁNO-NIE

7. Je potrebné, aby v rámci boja proti školskému neúspechu disponoval vyučujúci prostriedkami na motivovanie problémových žiakov, aby im umožnil nájsť spôsob vyjadriť sa? Napríklad divadlom?
ÁNO-NIE

8. Je nevyhnutné pre prácu s malými deťmi, aby učiteľ znovu prebádal počas výchovného procesu dôležitosť tvorivej hry a hier, pri ktorých treba vymýšľať . . .?
ÁNO-NIE

9. Je absurdné zostaviť na základnej a strednej škole plán literárnej výchovy a vylúčiť z neho divadlo?
ÁNO-NIE

10. Je absurdné zostaviť na základnej a strednej škole plán vyučovania v rámci literatúry, ktorý by vylučoval praktické predvádzanie - prácu s hlasom, s priestorom . . .?
ÁNO-NIE

11. Je neprirodzené venovať sa práci inscenačnej, práci s hlasom, priestorom, vychádzajúc z divadelného textu (alebo iného), ak učiteľ nikdy počas svojho štúdia nepraktikoval tento typ činností?
ÁNO-NIE

12. Je absurdné, zostaviť divadelnú výchovu, ktorá by ignorovala všetko o súčasnom divadle posledných päťdesiatich rokov (autori, režiséri, slávne predstavenia . . .)?
ÁNO-NIE

13. Je rozumné zostaviť divadelnú výuku dostatočne otvorenú, aby mohli vzniknúť väzby s inými vyučovacimi disciplínami vrátane telocviku?
ÁNO-NIE

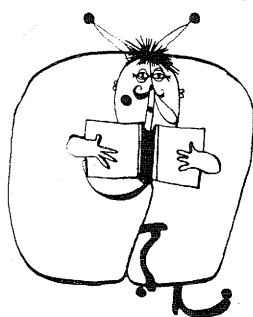
14. Je potrebné, aby učiteľia a herci boli vychovávaní spolu a mali čas stretávať sa, aby sa navzájom cibрили a dopĺňali?
ÁNO-NIE

15. Je potrebné počas štúdia oboznámiť učiteľov so skúsenosťami partnerov, s ich podielom na spoločných projektoch?
ÁNO-NIE

16. Je potrebné, aby žiaci všetkých školských stupňov mali dostatok príležitostí na skutočné stretnutia so živým, kvalitným divadlom?
ÁNO-NIE

17. Učiteľia, citliví na rôznorodosť súčasného divadelného jazyka, sú najlepšími na takéto stretnutia?
ÁNO-NIE

18. Bolo by nevyhnutné, aby inštitúty navrhli učiteľom, ktorí sa momentálne vzdelávajú kultúrne a umelecké "moduly", ktoré by im umožnili kladne odpovedať na súbor takýchto otázok?
ÁNO-NIE



ODPOVEDE

6 - 10 ÁNO

Od 0-5 ÁNO

Už začínate cítiť, o čo ide, ale máte ešte veľké medzery. Informujte sa!

Zjavne ste nepochopili, o čo ide pri divadelnej výuke. Nechápete ani problémy, ktoré z toho vyplývajú. Zmeňte orientáciu!

11 - 15 ÁNO

Zdá sa, že ste pochopili dôležitosť

takejto výuky pre rozvoj vzťahu divadlo a výchova. Pokračujte vo svojom snažení!

Viac než 15 ÁNO

Všetko ste pochopili. Ponáhľajte sa k zodpovedným pracovníkom in- (sp)

štitútov vo vašom okrese. Snažte sa ich presvedčiť, lebo dodnes nedostali nijaké nariadenie. Táto práca nepatrí medzi "priority", tak nám bolo povedané!

DIVADLO, FANTASTICKÝ VÝCHOVNÝ NÁSTROJ

**PETER
BROOK**

Deviateho a desiateho marca 1991 sa v Atelier du Chaudron v Cartoucherie de Vincennes stretol Peter Brook so stovkou vyučujúcich a hercov v triedach so zameraním "divadlo a dramatický prejav" z mnohých lýceí. Text z tohto stretnutia "Nuda je strašná vec" (na tému divadlo) je publikovaný v kolekcii Cahiers (Théâtre/Éducation).

Rozhovor:

● *Ako sa divadelník ako vy pozerá na divadelné praktiky vo výchove? Myslite si, že, to užitočná práca? Ak áno, tak prečo?*

Peter Brook: Odpoveď je veľmi jednoduchá! Boli časy, keď divadlo bolo zvláštnym svetom, svetom ilúzie, kde sa za veľké umenie považovalo vytváranie krásnych umelých obrazov. Dnes sa divadlo celkom vzdáľuje od tejto koncepcie strojeného divadla. Vracia sa k svojim prameňom, hlási sa k svojej skutočnej podstate: dokázať vydolovať z každého to, čo by bez tejto príležitosti ostalo skryté.

Keď hrá herec v dobrých podmienkach pred zaujatým publikom, je "lepší" ako vo svojom skutočnom živote. Je oduševnený hrou a keď prestane hrať a vráti sa do každodenného života, už to nie je celkom ten istý človek. Jeho život je napojený skúsenosťou zo scény, tak ako jeho skúsenosti zo života mu pomáhajú hrať - napriek tomu tieto dve situácie nikdy nezamieňa.

Herec, ktorý postavu len prispôsobuje sebe samému, stráca silu dobre zahrať, a naopak, herec, ktorý si myslí, že nemá s postavou nič spoločné a potrebuje falošný hrb či nos... sa od postavy celkom izoluje. Skutočná postava je niekde skrytá v hercovi, vychádza na povrch a mení ho.

A preto musí mať herec absolútny rešpekt pred niečím, čo je väčšie ako on sám. V tom zmysle je divadlo pre toho, kto ho vykonáva, permanentným cvičením. Hrať, akceptovať výzvu hry, to znamená, akceptovať fakt, že radosťou z hry sa zlepšime, a to je to, prečo je divadlo fantastický nástroj výchovy.

Žiak, ktorý sedí v triede a sústavne počúva rozprávanie učiteľa, nie je v situácii, ktorá by ho nútila využiť svoje možnosti. To môže urobiť pri športe, ale to sa dotýka len málo inteligencie (rozumové schopnosti), chápaniu života, citov.

● *Inteligentní športovci sa určite vzbúria, keď si to prečítajú!*

P.B.: Nemám nič proti športu! Používam ho ako metaforu pri práci autora, ale nezúčastňuje sa na tom celá osobnosť, len jej časť. Herec ide ďalej ako športovec, preto, že je nútený do hry vložiť celistvejším spôsobom hlavu, aj svoje emócie. Inak spontánne hry detí počas prestávky určite rozvíjajú niektoré schopnosti, ale tie sú tiež ohraničené. Naproti tomu žiak, ktorý "hrá", v divadelnom zmysle hry, sa ocitá v podmienkach, kedy je zároveň sám sebou, ale vzhľadom na požiadavky divadla je nútený byť sám sebou "v tom lepšom". Musí byť dynamickejší, koncentrovanejší, ostržitejší, chápacejší, citlivejší.

Tým istým spôsobom ako herec absolútne nemôže študovať rolu po sediaci - chápanie sa dostaví v momente, keď telo vstúpi do deja - ani žiak sa nemože naučiť všetko, čo dostáva, čo dostáva, bez telesnej zaangažovanosti. Divadlo poskytuje túto jedinečnú možnosť chápať prostredníctvom deja a emócií. Zákony, výhody a výsady divadla slúžia tomuto experimentu.

Veľmi skoro ma prekvapovalo množstvo starších hercov, ktorí si nezachovali ani len štipku z múdrosti tých veľkých postáv, ktoré hrali. - "Kráľ Lear" napríklad - pretože oddelenie divadla od osobného života bolo v tom čase absolútne. Ak pripustíme, že takýto názor je už úplne prežitý, chápeme divadlo ako častý globálny proces "výchovy", v ušľachtilom zmysle slova. Nevyužiť to, by znamenalo prehliadnuť jeden z vynikajúcich pracovných nástrojov.

● *DIVADLO nie je "vyučujúci predmet", je to skúsenosť, ktorá sa prežíva! Veľký výchovný aparát, napriek istým snahám, len ťažko zaraduje tento základný údaj.*

P.B.: Je tu veľký rozdiel medzi anglo-saskou a francúzskou tradíciou. V anglo-saskej tradícii je napríklad šport považovaný za dôležitejší než akékoľvek iné aktivity, lebo rozvíja telo.

● *Všetci súhlasia s názorom, že "šport - to je zdravie". Aký presvedčivý argument by ste mohli uviesť pre divadlo?*

P.B.: Ten istý! Šport je potrebný pre zdravie, divadelné umenie je potrebné pre duševné zdravie a pre rozvoj osobnosti.

● *Divadlo vo výchove, to sú aktivity, ktoré vykonávajú deti a mládež, ich zvyky, ale to sú aj predstavenia, na ktorých sa zúčastňujú. Všimnete si "mladých divákov"? Treba pre nich robiť špeciálne predstavenia?*

P.B.: Veľmi veľa sme skúmali túto otázku pri vzniku nášho Centra. Pracovali sme s deťmi, s mladými postihnutými hluchonemými ľuďmi... Je to veľmi dôležité. Aj dnes počas skúšok chodievame hrať do škôl, z jednoduchého dôvodu, sú tam totiž najlepší diváci.

Tí, ktorí robia divadlo pre deti, veľmi často robia veľmi kvalitnú prácu, najmä pre najmenších. Naše skúsenosti však ukazujú, že cieľom predstavenia (i keď sa to nie vždy podarí) má byť dostatočná otvorenosť, aby mohlo zároveň osloviť divákov rôznych vekových skupín. To je základ alžbetínskeho divadla a stretli sme sa s tým aj na našich cestách po Afrike, vidno to vo všetkých krajinách, kde je divadlo prirodzeným javom, hrá sa vonku a všetci sú prítomní. Predstavenie má byť čitateľné na rôznych úrovniach.

S "Mahabaratom" máme dojemné zážitky. Napríklad v Avignone sa na predstavenie vydržali pozeráť celú noc päťročné deti. Išlo o veľmi chutné predstavenie, ale my sme sa ho snažili vyrozprávať tak, aby to každý mohol sledovať, bok po boku, dieťa... divák, ktorý sa zaujíma len o dej... a iný divák, ktorý hľadá skrytý zmysel príbehu. A pre každého to má byť plnohodnotný zážitok.

● *Keď pripravujete svoje predstavenia, myslíte teda na mladé publikum?*

P.B.: Samozrejme! Prvé stretnutie je stretnutie s deťmi, zhovárime sa s nimi a pozorne ich počúvame. Často to býva najinteligentnejšie publikum.

● *Veľa ľudí si myslí, že nemožno pre deti urobiť nič zvláštne, že môžu vidieť "hocičo". Vy vlastne hovoríte to isté, ale upresňujete to - to je podstatné - že na ne počas vašej práce sústavne myslíte.*

P.B.: Absolútne! To nás privádza k tomu, čo sme spomínali na stretnutí s učiteľmi. Neprestajne sa usilujeme o zrozumiteľnosť, o priehľadnosť každého gesta, každého postoja, vďaka čomu je to, čo robíme, "čitateľné". Teda čitateľné pre všetkých.

Rozhovor zacytil Jean-Gabriel Carassom, v Paríži, 25. apríla 1991.

Vybrané z "Cahiers de Théâtre"/Divadelné zošity/ 1991

Preložila ELENA FLÁŠKOVÁ

Pripravila SÁŠA PETROVICKÁ